طالبان به معاهدات حق‌آبه ایران پایبند نیست

حق‌آبه هیرمند و لجاجت ۱۵۰ ساله افغانستان

۱۵۰ سال است که ایران بر سر حق آبه خود از رود «هیرمند» با افغانستان اختلاف دارد؛ چه آن زمان که این کشور مستقل نبود، چه وقتی که «جمهوری اسلامی» نوع حکومت سیاسی این کشور شد و چه در دوره نخست و همچنین فعلی حضور طالبان بر مسند قدرت در افغانستان؛ همواره هیرمند و حق آبه ایران از این رود یکی از مناقشات و اختلافاتی بوده که هر از گاهی تبدیل به اصلی‌ترین موضوع اختلافی میان دو کشور می‌شود.

به گزارش ایسنا، «هیرمند» رودخانه‌ای است که از افغانستان سر چشمه می‌گیرد و زندگی مردم منطقه سیستان و بلوچستان ایران وابسته به آن است. نوسان جریان آب هیرمند و کاهش آب جاری به سمت ایران در بیش از ۱۵۰ سال گذشته همواره مشکلاتی را در روابط سیاسی ایران و افغانستان درسطوح محلی و ملی بوجود آورده است؛ طی این سال‌ها افغانستانی‌ها با جدا کردن کانال‌های متعددی از هیرمند و احداث سدهای مخزنی و انحرافی برروی آن حجم بیشتری از آب را مصرف نموده‌اند و میزان آب جاری به ایران را کاهش داده‌اند این مساله، در مواقع خشک‌سالی در بخش علیای (بالادست) رودخانه کم آبی در سیستان را تشدید کرده است.

رودخانه هیرمند کجاست؟

رودخانه هیرمند با حوضه آبریز ۱۵۰ هزار کیلومتر مربع از کوه بابا درافغانستان سرچشمه می‌گیرد و پس از طی ۱۰۵۰ کیلومتر به دریاچه هامون در منطقه سیستان ایران می‌ریزد. شیب جنوبی ارتفاعات افغانستان واقع در بخش‌های نیمه مرکزی و جنوبی این کشور منبع اصلی تامین آب رودخانه در طول سال است که در دو شاخه اصلی آن هیرمند و ارغنداب جاری است؛ دو سد عمده افغانستان، «ارغنداب» و «کجکی» در همین ناحیه احداث شده است که حوضه آبریزی وسیع تر از ۵۰ هزار کیلومتر مربع دارند. بخش سفلای(پائین دست) هیرمند که تشکیل دهنده دلتای رودخانه در ناحیه سیستان است، گستره ای به وسعت ۱۸ هزار و ۲۰۰ کیلومتر مربع دارد که ۴۰ درصد آن در خاک ایران است. جهت جریان هیرمند بعد از بند کمال خان در ناحیه دلتا به سمت شمال است که در بند کوهک به دو شاخه «پریان مشترک» و «سیستان» تقسیم می‌شود؛ اولی وارد دریاچه هامون پوزک و دومی وارد هامون هیرمند می‌گردد؛ رود هیرمند در قسمتی از مسیرخود پس از بند کوهک مرز میان ایران و افغانستان را تشکیل می‌دهد.

بارش در ناحیه دلتا بسیار کم و تبخیر بالاست و آب مورد نیاز آن تماماً از رود هیرمند تامین می‌شود؛ بالا بودن میزان تبخیر و اتلاف زیاد آب بر اثر آن در منطقه دلتای هیرمند سیستان ایران و چخانسور افغانستان میزان آب مورد نیاز برای هر هکتار زمین کشاورزی در این قسمت را به شدت افزایش می‌دهد؛ از سویی دیگر نیز رود هیرمند دارای رژیم آب دهی متغیر در طول سال است به گونه‌ای که ۸۴ درصد جریان آب رودخانه مربوط به ماه‌های بهمن تا خرداد است. همچنین میزان آبدهی رودخانه در سال‌های مختلف به شدت تغییر می‌یابد. اختلافات ایران و افغانستان بر سر حق آبه مختص به امروز و دیروز نیست بلکه تاریخچه آن به زمان شکل گیری مرزهای شرقی ایران با دخالت انگلیسی‌ها باز می‌گردد.

قرارداد گلداسمید و چراغ سبز بریتانیا برای دخالت در جریان آب هیرمند

بیش از ۱۵۰ سال پیش (سال ۱۲۵۰ هجری شمسی) با اوج گرفتن اختلافاتی که در نواحی شرقی ایران بین حکام محلی تابع ایران و افغانستان بر سر مسائل مرزی به‌وجود آمده بود، دو کشور بر اساس معاهدات جداگانه‌ای که با انگلستان داشتند، حل این مسائل را به حکمیت دولت بریتانیا سپردند.

دولت بریتانیا «ژنرال فردریک جان گلد اسمید» را مأمور رسیدگی به این مسئله کرد؛

بر اساس رای نهایی گلد اسمید، شاخه اصلی هیرمند به عنوان مرز دو کشور تعیین و منطقه سیستان به دو قسمت اصلی و خارجی تقسیم شد و طی آن ناحیه‌ای در غرب رود هیرمند به ایران واگذار و سیستان خارجی نیز که شامل ناحیه‌ای در شرق هیرمند است به افغانستان داده شد. گلد اسمید همچنین در مورد تقسیم آب هیرمند، دو طرف را از انجام عملیاتی بر روی رودخانه که موجب کسر آب طرف مقابل گردد، منع کرد. گلد اسمید در مورد تقسیم آب رود هیرمند هیچ رأیی صادر ننمود که بر اساس آن مشکلات موجود بر سر استفاده از آب رودخانه حل گردد یا از گسترش اختلافات در آینده جلوگیری نماید؛ بعدها با تقاضای دولت افغانستان، وزیر امور خارجه انگلیس با موافقت گلداسمید جمله فوق را به گونه‌ای تفسیر کرد که افغانستانی‌ها بتوانند با ساختن کانال‌های جدید و تعمیر کانال‌های متروک و قدیمی به میزان بیشتری از آب هیرمند استفاده کنند؛ بر این اساس افغانی‌ها به خود اجازه دادند که با احداث و حفر کانال‌های جدید، میزان آب جاری به سمت منطقه سیستان را کاهش دهند که این امر در سال‌های کم آبی و با توجه به موقعیت جغرافیایی و بالا دستی خود مشکلات زیادی رابرای سیستان ایجاد کرد.

قرارداد مک ماهون و کاهش حق آبه ایران از هیرمند به یک سوم

در سال ۱۲۷۵ طغیان رود هیرمند موجب تغییر مجرای آن در ناحیه دلتا شد و با انحراف مسیر رودخانه به سمت غرب، قسمت اعظم آب از طریق مجرای جدید (پریان) به سمت دریاچه هامون جاری شد؛ تغییر مجرای رودخانه اختلافاتی بین ساکنان دو سوی مرز بر سر مالکیت اراضی بین مجرای قدیم و مجرای جدید به‌وجود آورد. افغانستانی‌ها نسبت به تغییر مرز به واسطه تغییر مجرای آب رود هیرمند مدعی شدند و ضمن تصرف اراضی واقع در بین مجرای قدیم و مجرای جدید سد سیستان را تخریب کردند و احداث بندها بر روی هیرمند تمام آب رودخانه را به طرف خود جاری ساختند. کاهش بارندگی در بخش بالادست رودخانه باعث کم آبی شدیدی در ناحیه دلتا در تابستان ۱۲۸۱گردید به گونه‌ای که سیستان و چخانسور با معضل کم آبی روبرو شد؛ در بخش دلتا منجر به بروز منازعه در این ناحیه گردید. در سال ۱۲۸۱گروهی از نظامیان افغانستانی پس از تجاوز به خاک ایران در بازگشت بند سیستان را تخریب کردند؛ این مساله کم آبی سیستان را تشدید نمود، به گونه‌ای که عده‌ای از مردم سیستان به افغانستان مهاجرت کردند.

اختلافات به‌وجود آمده بر سر مکان مرز و تجاوز افغانستانی‌ها به ایران به همراه کم آبی شدید سیستان موجب تنش شدیدی بین ایران و افغانستان شد که در نهایت موضوع به حکمیت دولت انگلستان سپرده شد. مک ماهون حکم انگلیسی به همراه کمیسیون داوری خود در سال ۱۲۸۲ به طور کامل در سیستان مستقر شد و مطالعات و بررسی‌های مربوط به آب و زمین در سیستان را آغاز کرد. مک ماهون پس از تکمیل داوری مرزی خود، با ایجاد تغییرات جزئی در خط مرزی تعیین شده از سوی گلداسمید، آن را به عنوان مرز بین دو کشور تعیین نمود و به نفع ایران رای داد که مورد پذیرش دولت ایران قرار گرفت اما امیر افغانستان پس از یک سال ممانعت، این رأی را پذیرفت.

مک ماهون همچنین ۲ سال بعد از رای اولیه خود، دست به تقسیم آب رود هیرمند زد و سهم ایران را از آب هیرمند به یک سوم کاهش داد. این در حالی است که در قرارداد گلداسمید سهم آب ایران نصف آب رود هیرمند قید شد اما دولت ایران به سبب تطابق نداشتن رای با واقعیات، از پذیرش آن خودداری و دلایل خود را در خصوص عدم قبول رای حکمیت طی اعتراضی کتبی به سفارت انگلستان تسلیم کرد. دولت انگلستان نیز به رغم اعتراض کتبی ایران، مساله را تعقیب نکرد و موضوع عملاً مسکوت ماند.

قرارداد موقت ۱۳۱۵ و تقسیم نصف- نصف آب هیرمند

در سال ۱۳۰۹ و ۹ سال بعد از استقلال افغانستان، طی مذاکرات سفیر وقت ایران در کابل با وزیر امور خارجه افغانستان درباره هیرمند، مقرر شد تا طرفین برای حل اختلافات خود بر سر حق آبه هیرمند، کمیسیونی مشترک تشکیل دهند؛ این کمیسیون پس از یک سال با وجود توافق بر سر تصنیف آب هیرمند در مورد مکان این تقسیم به توافق نرسیدند و مذاکرات کمیسیون مشترک هیرمند با شکست مواجه شد؛ با شروع کاهش آب رودخانه و کم آبی در تیر ماه سال ۱۳۱۵ افغانستانی‌ها تمام آب را به طرف زمین‌های کشاورزی خود جاری کردند به گونه‌ای که مردم برخی از روستاهای سیستان جهت تأمین آب مورد نیاز خود مجبور به حفر چاه شدند؛ اقدام افغانستانی‌ها باعث نابودی محصولات کشاورزی بخشی از روستاها و نواحی مرزی شد و خشم کشاورزان سیستانی را برانگیخت.

ویژه

در آستانه سفر پادشاه عمان به مصر مطرح شد امیدواری به حل اختلافات تهران و قاهره

سفیر عمان در قاهره برای حل اختلافات سیاسی میان ایران و کشورهای عربی ابراز امیدواری کرد. به گزارش ایسنا و به نقل از روزنامه الدستور، عبدالله بن ناصر الرحبی، سفیر عمان در قاهره در آستانه سفر پادشاه این کشور به مصر یک نشست خبری برگزار کرد. وی در بخشی از این نشست خبری تاکید کرد که امیدواریم تمام اختلافات سیاسی موجود میان ایران و کشورهای عربی حل شود.

سفیر عمان در قاهره همچنین برای برگزاری گفت وگو میان کشورهای عربی و عدم دخالت در امور یکدیگر ابراز امیدواری کرد. بر اساس این گزارش، اخیرا ایران و عربستان برای ازسرگیری روابط دیپلماتیک میان یکدیگر توافق کردند. از سوی دیگر ،یک منبع دیپلماتیک مصری اخیرا در گفت‌وگو با العربی الجدید اعلام کرد که اوایل ماه جولای نشست جدیدی میان مسئولان تهران و قاهره با وساطت بغداد برگزار خواهد شد و این نشست در بالاترین سطح نشست های امنیتی خواهد بود. این منبع که خواستار عدم فاش شدن نامش شده است تاکید کرد که میانجیگری بغداد بعد از تلاش های عمان برای گسترش روابط ایران و مصر انجام شد. وی گفت که ملاحظات مصر در روابط خود با ایران بعد از توافق تهران و ریاض کمتر شده است. این منبع مصری می گوید که گشایش قاهره در روابطش با تهران بعد از میانجیگری های عراق و عمان اکنون بیشتر شده است اما همچنان در مرحله «آزمودن جدیت ایران» در این امر هستند. یک منبع دیپلماتیک مصری دیگر نیز با اشاره به گسترش روابط تهران و قاهره گفت که دیدار روسای جمهور و یا وزرای خارجه دو کشور در مرحله آتی بعید نیست اما به هر حال این دیدارها قبل از ماه جولای که موعد نشست دوم مسئولان دو کشور در بغداد است، نخواهد بود. وی در ادامه به دیدار عبدالفتاح سیسی، رئیس جمهور مصر و حسین امیرعبداللهیان، وزیر خارجه ایران در حاشیه نشست «بغداد۲» در اردن اشاره کرد و آن را تحولی بزرگ توصیف کرد. این منبع دیپلماتیک خاطرنشان کرد که اگر درخصوص پرونده های اولیه توافق شود، دیدار حسین امیر عبداللهیان و سامح شکری وزرای خارجه ایران و مصر بعید نخواهد بود و ممکن است در حاشیه یک نشست بین المللی دیداری میان ابراهیم رئیسی، رئیس جمهور ایران و عبدالفتاح سیسی، رئیس جمهور مصر انجام شود.

رویداد

واکنش ایران به ادعاهای اتحادیه عرب

ناصر کنعانی سخنگوی وزارت امور خارجه در واکنش به اتهامات وارده و ادعاهای واهی در برخی قطعنامه‌های صادره نشست ۳۲ سران اتحادیه عرب، ضمن ابراز تأسف عمیق، طرح ادعاهای مذکور را حرکت در مسیر نافرجام گذشته توسط اتحادیه دانست.

به گزارش ایرنا، سخنگوی وزارت امور خارجه افزود: انتظار می‌رفت اتحادیه عرب با اجتناب از طرح برخی ادعاهای تکراری و ملال آور در قطعنامه‌های خود، گامی مثبت و سازنده در جهت تحکیم صلح و ثبات و تقویت همگرایی منطقه‌ای بردارد.

کنعانی در عین حال از رویکرد سازنده برخی کشورهای منطقه جهت افزایش همکاری‌ها و اولویت بخشی به گفتکو و تفاهم مشترک استقبال کرد.

سخنگوی وزارت امور خارجه با اشاره به دیدگاه برخی شرکت کنندگان در نشست جده، ابراز امیدواری کرد که منطقه شاهد رویکرد جدیدی مبتنی بر دوستی و ترویج همکاری میان کشورهای آن باشد.

کنعانی تاکید کرد: همکاری جمعی کشورهای منطقه و سازندگی و امنیت درونزا، مولفه‌های اساسی برای تکوین نظم نوینی در منطقه است و جمهوری اسلامی ایران همواره آن را یک ضرورت منطقه‌ای دانسته است. سخنگوی وزارت امور خارجه در پایان با ایرانی خواندن جزایر سه گانه تنب بزرگ، تنب کوچک و ابوموسی اظهار داشت: تمامی اقدامات ایران در راستای اعمال حاکمیت بر سرزمین خود صورت می‌گیرد و هرگونه ادعایی در این خصوص مردود است.

دیدگاه

تبعات حرکت اروپا به سمت مکانیسم ماشه

یک دیپلمات پیشین کشورمان با بیان این که برای ادامه مذاکره میان اروپایی‌ها و آمریکایی‌ها اختلاف نظر وجود دارد در حالی که ایران برای ادامه مذاکره اعلام آمادگی کرده است، اظهار داشت: اگر مکانیسم ماشه فعال شود ایران انتخاب‌های گوناگون دارد و این طرف مقابل است که لطمه می‌خورد.

حمیدرضا آصفی در گفت‌وگو با ایسنا در تحلیل خود درباره این که در اکتبر ۲۰۲۳ تحریم‌های تسلیحاتی علیه ایران کامل برداشته می‌شود و برخی معتقدند کشورهای اروپایی برای درگیر نگه داشتن ایران ممکن است از مکانیسم ماشه برای تمدید تحریم‌ها علیه ایران استفاده کنند، گفت: اولا این که جمهوری اسلامی ایران اعلام کرده که آماده است مذاکره را ادامه دهد و ابراز علاقه هم کرده است، لذا به نظرم بین خود اروپایی‌ها و آمریکایی‌ها اختلاف نظر وجود دارد برای این که واقعا سر میز مذاکره بیایند، در نتیجه این کوتاهی از طرف مقابل است نه جمهوری اسلامی ایران.

وی تصریح کرد: دوم این که خیلی تردید دارم مکانیسم ماشه عمل شود زیرا مکانیسم ماشه دیگر کارایی که قبلا داشته را ندارد چون جمهوری اسلامی ایران از خیلی از مراحل گذر کرده است.

این دیپلمات پیشین کشورمان همچنین بیان کرد: مکانیسم ماشه وقتی می‌توانست یک حربه علیه ایران و مفید برای طرف مقابل باشد که ایران در نقطه ضعف قرار می‌داشت در حالی که اینطور نیست ایران در نقطه قوت است.

آصفی اظهار داشت: سوم این که مکانیسم ماشه اگر صورت گیرد ایران انتخاب‌های گوناگون دارد یعنی آن که لطمه خواهد خورد طرف مقابل خواهد بود لذا گزینه‌های مختلفی وجود دارد.

سخنگوی اسبق وزارت امور خارجه در ادامه ابراز داشت: وقتی مکانیسم ماشه فعال شود معلوم نیست دیگر حضور در NPT برای ایران چقدر مفید باشد، معلوم نیست پروتکل الحاقی برای ایران چقدر اهمیت داشته باشد و حتی معلوم نیست دیگر ایران قانع باشد به همین اندازه غنی سازی اکتفا کند یا خیر. لذا طرف مقابل برای فعال کردن مکانیسم ماشه باید خیلی فکر کند.

اکونومیک

امضای «سند همکاری تجاری با اندونزی» در سفر رئیسی به جاکارتا

دولت اندونزی اعلام کرد که در جریان سفر رئیس‌جمهوری ایران به جاکارتا دو کشور قرار است یک قرارداد تجاری با یکدیگر امضا کنند.

به گزارش ایسنا، وزارت بازرگانی اندونزی در اطلاعیه‌ای اعلام کرد: تهران و جاکارتا به زودی یک سند همکاری تجاری با یکدیگر امضا خواهند کرد که این کار در جریان سفر قریب‌الوقوع ابراهیم رئیسی، رئیس جمهوری ایران به اندونزی انجام خواهد شد.

به نوشته روزنامه اورشلیم پست، این اطلاعیه در پی هفت دور مذاکره منتشر شده است که اکنون با موفقیت به پایان رسیده است. در این اطلاعیه آمده است که امضای این قرارداد با نام توافقنامه تجارت ترجیحی ایران (II-PTA) آخرین مرحله از روند این مذاکرات خواهد بود.

جانی مارتا، مدیر مذاکرات دوجانبه وزارت بازرگانی اندونزی در این بازه گفت: ایران یک شریک تجاری غیرسنتی است که پتانسیل زیادی برای اندونزی دارد.

وی افزود: امیدواریم که با این توافقنامه فرصت‌های صادراتی برای محصولات اصلی و بالقوه اندونزی افزایش یابد و به بازار گسترده‌تری به‌ویژه در خاورمیانه و ایران دست یابیم.

به گزارش ایسنا، سید ابراهیم رئیسی قرار است بنا به دعوت رسمی آقای «جوکو ویدودو» رئیس جمهور اندونزی و با هدف تعمیق و گسترش روابط اقتصادی، سیاسی و فرهنگی روز دوشنبه یکم خرداد در سفری سه روزه و در راس هیئتی بلندپایه به جاکارتا پایتخت اندونزی سفر کند.

استقبال رسمی، دیدار دو جانبه با «جودو ویدودو» رئیس‌جمهور اندونزی و امضای اسناد همکاری در بخش‌های مختلف از جمله برنامه های سفر رئیس جمهور به اندونزی خواهد بود.

رئیسی همچنین در این سفر علاوه بر دیدار با رئیس جمهور اندونزی با روسای مجلس نمایندگان و مجلس مشورتی این کشور دیدار و گفت‌وگو خواهد کرد.

نشست با تجار و فعالان اقتصادی دو کشور، گفت‌گو با علما و اندیشمندان اندونزیایی و دیدار با ایرانیان مقیم اندونزی از دیگر برنامه های اقامت دو روزه رئیس جمهور در جاکارتا خواهد بود.

رحیمی جهان‌آبادی:

دستگاه دیپلماسی از حقوق ملت ایران در برابر طالبان دفاع کند

یک عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی تاکید کرد: انتظار می‌رود دستگاه دیپلماسی از حقوق ملت ایران در گرفتن حق آبه هیرمند از طالبان دفاع کرده و واکنش دقیق، هوشمندانه و قاطعی در این زمینه نشان دهد. به گزارش ایسنا، جلیل رحیمی جهان‌آبادی در تذکری شفاهی در جریان جلسه علنی نوبت عصر امروز مجلس شورای اسلامی بیان کرد: از رئیس جمهور بابت موضع قاطعانه‌ای که پیرامون حق‌آبه جمهوری اسلامی ایران از رودخانه هیرمند گرفته است که مبتنی بر منافع ملت ایران است تشکر می‌کنم. انتظار می‌رود دستگاه دیپلماسی از حقوق ملت ایران در حق‌آبه هیرمند کوتاه نیامده و از حق مردم دفاع کند.

وی در ادامه اظهار کرد: مقام معظم رهبری نیز در دیدار با سفرا تاکید کرده است که موضع دیپلماسی ما نباید ضعف باشد بلکه باید با تمام قدرت از حقوق ملت ایران در قراردادهای دوجانبه دفاع کرد. باید واکنش دقیق، هوشمندانه و قاطعی نسبت به رفتار طالبان بر دادن حق‌آبه رودخانه هیرمند نشان داده شود.

رحیم‌پور:

طالبان در موضوع «هیرمند» از بیرون هدایت می‌شود

معاون وزیر امور خارجه پیشین کشورمان در رابطه با موضوع حق‌آبه رود هیرمند میان ایران و طالبان گفت: معتقدم در این رابطه طالبان از بیرون در رابطه با چگونگی برخورد با موضوع آب هیرمند هدایت و به آنها کمک می‌شود. ابراهیم رحیم‌پور در گفت‌وگو با ایسنا با اشاره به موضوع حق‌آبه هیرمند و اختلاف نظر میان ایران و افغانستان با بیان اینکه مساله آب به ویژه آب‌راه‌ها و رودخانه‌های مرزی در بسیاری از کشورها وجود دارد، گفت: ما در کردستان خودمان رودخانه‌ها به طرف عراق جاری می شوند و خود ما هم به دلیل نیازهایی که داریم سدهایی را بر روی این روخانه‌ها ایجاد کردیم و آب را تا حدودی به سمت خودمان منحرف کردیم و این هم در مقاطعی مورد اعتراض عراقی‌ها قرار گرفته است یا در ترکیه سد آتاتورک که گفته می‌شود یکی از بزرگترین سدهای دنیاست آب رود دجله و فرات که از رودخانه‌های قدیمی و بزرگ است و در نزدیکی مرز ایران به هم می پیوندند و اروندرود را ایجاد می‌کند به شدت کاهش داده است و عراق و سوریه و ایران از این بابت متضرر شده‌اند.

نشریه فوربس بررسی کرد

دلارزدایی در روابط بانکی و مالی تهران و مسکو

نشریه فوربس در میانه نگرانی‌های آمریکا نسبت به تقویت روابط ایران و روسیه، روایتی از تقویت ارتباطات بانکی بین این دو کشور و دلارزدایی انجام داده است.

به گزارش روز شنبه ایرنا، در گزارش این نشریه اقتصادی آمده است: به نظر می‌رسد که ارتباطات بانکی بین ایران و روسیه در حال گسترش است و بانک مرکزی ایران اعلام کرده که برخی بانک‌ها به دنبال بازگشایی دفتر یا شعبه در روسیه هستند.

درست چند روز قبل بانک روسی وی‌تی‌بی (VTB) دومین بانک بزرگ روسیه یک دفتر نمایندگی در ایران افتتاح کرد و تبدیل به اولین بانک روسی شد که حضور دائمی در یک کشور خاورمیانه دارد.

محسن کریمی معاون امور بین‌الملل بانک مرکزی ایران بدون اشاره به نام بانک‌های ایرانی و زمان افتتاح شعب آنها در روسیه، ابراز امیدواری کرد که در آینده خبر گشایش دفتر نمایندگی و شعبه دست کم ۲ بانک ایرانی در روسیه اعلام شود. بر اساس این گزارش، در میانه اعمال تحریم‌های بین‌المللی علیه مسکو، روابط اقتصادی بین ایران و روسیه شکوفا شده است. ایران تجربه طولانی از مواجهه با تحریم‌های آمریکا دارد و مهارت‌هایش به لحاظ رویارویی با محدودیت‌ها می‌تواند به مسکو منتقل شود. همچنین با تلاش برای دور زدن محدودیت‌های تجاری تحمیل شده بر روسیه، این کشور چیزی برای از دست دادن ندارد.

مقامات در دیگر کشورهای مجاور ایران باید یک موضع محتاطانه‌تر داشته باشند. در اواخر ماه مارس بانک مرکزی امارات مجوز صادر شده برای بانک ام‌تی‌اس (MTS) روسیه را لغو کرد.

در راستای رشد ارتباط‌های تجاری، اتاق بازرگانی ایران ابراز امیدواری کرده که یک دفتر تجاری در روسیه در اواخر سال جاری افتتاح شود.

غلامحسین شافعی مدیر اتاق بازرگانی ایران در سخنرانی هفته گذشته خود در نشستی در کازان روسیه بیان کرد که ایجاد یک دفتر تجاری در روسیه اولویت اصلی است.

وی اضافه کرد که جای امیدواری است تا امسال افزایش تبادل‌های تجاری برآورده شود.

این نشریه اقتصادی می‌افزاید: این تحولات با تلاش‌های رسمی ۲ طرف برای توسعه سیستم‌های پرداخت تجاری جدید به منظور دور زدن دلار آمریکا همراه شده است.

در ماه ژانویه رضا فرزین مدیرکل بانک مرکزی ایران اعلام کرد که ارتباطات مستقیم بین بانک‌های ایرانی و روسی ایجاد شده است.

در ژوئیه سال گذشته، تهران و مسکو با راه اندازی یک سیستم تسویه تجاری با استفاده از پول‌های ملی خود، گام‌هایی را برای کاهش استفاده از دلار در تبادل‌های دو جانبه برداشتند. دو طرف همچنین درباره استفاده از رمزارز به عنوان یک جایگزین گفت و گو کردند. سیاست کاهش تجارت مبتنی بر دلار به نظر یک موفقیت بوده است. الکساندر نوواک نخست وزیر روسیه در جریان یک کنفرانس مطبوعاتی در تهران گفت که تهران و مسکو اکنون ۸۰ درصد از تسویه‌های دو جانبه خود را با پول‌های ملی خود یعنی ریال و روبل انجام می‌دهند.

وی گفت: این کار که به طور هدفمند برای روی آوردن به پول‌های ملی انجام شده، نتایجی را به همراه داشته است.

دو کشور همچنین درباره استفاده از ارزهایی از جمله یوان برای تسویه تبادل‌های تجاری‌شان گفت وگو کردند. گزارش این نشریه آمریکایی در حالی است که واشنگتن به صورت علنی نسبت به تقویت روابط ایران و روسیه ابراز نگرانی کرده است. ودانت پاتل معاون سخنگوی وزارت خارجه آمریکا هفته گذشته در راستای هراس واشنگتن از روابط دو کشور و عصبانیت از تعمیق این روابط مدعی شد: تعمیق همکاری ایران و روسیه بسیار خطرناک است و یک تهدید محسوب می‌شود.

دغدغه آمریکا درباره نقش ایران در آفریقا

اندیشکده آمریکایی «شورای آتلانتیک» در زمینه رقابت قدرت‌های بزرگ در قاره آفریقا، به دولت «جو بایدن» نسبت به نادیده گرفتن نفوذ عمیق جمهوری اسلامی ایران در این قاره هشدار داد. شورای آتلانتیک در تحلیلی به قلم «دنی سیترینوویچ» تصریح کرد وقتی از رقابت بین قدرت‌های بزرگ در آفریقا صحبت می‌شود بایدن نباید از ایران به عنوان یک رقیب چشم پوشی کند.

این گزارش با اشاره به تلاش‌های آمریکا در جذب رهبران آفریقایی آورده است: در اواسط دسامبر ۲۰۲۲ (آذر ۱۴۰۱) «جو بایدن» رئیس جمهور آمریکا رهبران کشورهای آفریقایی را به نشستی در واشنگتن دعوت کرد. در آن دیدار آنها در زمینه همکاری با ایالات متحده برای رفع چالش‌ها در حوزه‌های اقتصادی، مدنی و امنیتی گفت وگو کردند. نشست سران و سفرهای اخیر مقامات بلندپایه دولت بایدن به آفریقا به عنوان نقطه اوج تلاش‌های کاخ سفید برای تقویت روابط بین ایالات متحده و قاره آفریقا در ابعاد گوناگون ارزیابی شده است. طبق نظر نویسنده، این رویکرد در دولت بایدن با خط مشی دولت دونالد ترامپ به طور کامل متفاوت است زیرا رئیس جمهوری پیشین قاره آفریقا عرصه بازی و رقابت ابرقدرت‌ها به ویژه بین چین، روسیه و ایالات متحده می‌دید. در شرایط کنونی دولت بایدن در چارچوب همین رقابت قدرت‌های بزرگ، به دنبال تقویت همکاری‌های دیپلماتیک، اقتصادی و امنیتی با قاره آفریقا برای جلوگیری از نفوذ چین و روسیه در آن است.

گزارش تصریح دارد: با این حال، یکی از حوزه‌هایی که هر دو دولت بایدن و ترامپ آن را به طور کل به فراموشی سپردند، نفوذ فزاینده ایران در این قاره است؛ در این شرایط تدوین سیاستی که آزادی عمل تهران در آفریقا را محدود می‌کند، لازم است.

طبق این تحلیل، از زمان انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ و در نتیجه تشدید فشارهای سیاسی بر تهران، آفریقا به قاره ای جذاب برای جمهوری اسلامی تبدیل شده است. ایران آفریقا را به‌عنوان کارزاری برای کسب نفوذ، قدرت و قلمرو می‌بیند. ضمن آنکه تهران در آن منطقه به دنبال مقابله با نفوذ غرب به‌ویژه ایالات متحده است و در همکاری با عناصری که مخالف استعمار هستند تلاش دارد تا مسیر مستقل تری را ترسیم کند. شورای آتلانتیک با بیان اینکه ایران شبکه جهانی سازمان‌های مذهبی و فرهنگی خود را هم در این راستا به کار گرفته است تا نفوذ خود در آفریقا را افزایش دهد، مدعی شد یکی از نمونه‌ها از نفوذ عمیق ایران در کشورهای آفریقایی تلاش بی‌سابقه آن برای آزاد کردن روحانی شیعه نیجریه «شیخ ابراهیم زکزاکی» از بازداشت در سال ۲۰۱۹ بوده است. در گزارش تصریح شد که در میانه‌های اسفند ۱۴۰۱ اجلاس اقتصادی ایران و آفریقای غربی در تهران برگزار شد که نشانه دیگری از تلاش ایران برای تقویت روابط خود با کشورهای آفریقایی و تقویت جایگاه آن به ویژه در غرب این قاره بود. این اقدام در واقع بخشی از خط مشی «ابراهیم رئیسی» رئیس جمهوری ایران در تقویت رابطه با کشورهای غرب آفریقا می‌باشد که نمونه بارز این رویکرد در سفر وی به گینه بیاساو در آگوست ۲۰۲۱ نمایان شده است. وی قول داده است که به گسترش روابط بین ایران و کشورهای قاره آفریقا ادامه می‌دهد.

امکان پایان جنگ یمن

تقریبا همه طرفین درگیر در جنگ یمن خواستار پایان آن هستند، اما انگار ایالات متحده که نیروهای نیابتی‌اش را در موضع ضعف می‌بیند، تمایل چندانی به برقراری صلح ندارد. «رایان گریم» نویسنده و روزنامه‌نگار آمریکایی در گزارشی در پایگاه تحلیلی اینترسپت به شرح دلایل مخالفت آمریکا با پایان جنگ یمن پرداخته است: «همیشه به ترجیع‌بند ترانه معروف «جان لنون» فکر می‌کنم که می‌گوید: «جنگ تمام است، اگر بخواهید». این برایم نوعی تجربه و آزمایش ذهنی است که آدم را از این درماندگی اکتسابی که می‌تواند به جنگ‌های بی‌پایان ختم شود، بیرون می‌آورد. اما در مسئله یمن، جنگ واقعا تمام است، اگر بخواهیم. آنطور که از ظاهر امر پیداست، همه طرفینی که مستقیم یا غیرمستقیم در این جنگ درگیر هستند، می‌خواهند آن را پشت سر بگذارند؛ از عربستان و حوثی‌ها گرفته امارات، چین، عمان، قطر، اردن و غیره. می‌توان گفت که در یک سال گذشته آتش‌بس برقرار بوده و گفت‌وگوهای صلح با شدت و حدت در جریان است، از جمله مذاکره درباره تبادل اسرا و دیگر رویدادهایی که رنگ‌وبوی دیپلماسی دارند. با این همه، انگار دولت ما چندان مایل به پایان جنگ نیست، زیرا نیروهای نیابتی‌مان در میدان نبرد در هم کوبیده شده و در مذاکرات دست پایین را دارند. با کمی دقت می‌توان دید که ظاهراً آمریکا سعی دارد سلانه سلانه پیش رفته و مذاکرات صلح را خراب کند. اگر اتفاقی بیفتد که خشونت‌ها از سر گرفته شوند، احتمالاً عربستان مجدداً یمن را بمباران می‌کند و دست نایبان آمریکا در روند مذاکرات باز تر خواهد بود، خصوصاً در حوزه کنترل خط ساحلی استراتژیک یمن. (دریای سرخ و خلیج عدن، اقیانوس هند را به دریای مدیترانه در گوشه جنوب غربی یمن متصل می‌کنند، منطقه‌ای که از نظر ژئوپلیتیکی برای جریان نفت و ترافیک بین‌المللی آنقدر مهم است که ایالات متحده یکی از بزرگترین پایگاه‌های خود را در آن سوی تنگه، یعنی جیبوتی بر پا کرده است.)

تیم لندرکینگ، نماینده ویژه آمریکا در امور یمن اظهارات بدبینانه‌ای درباره مذاکرات ارائه کرده است. او اخیراً با سفر به این منطقه گفت: «من انتظار ندارم - و نباید چنین انتظاری داشت که - در مناقشه ۸ ساله یمن، یک‌شبه به راهکاری پایدار دست یابیم. فرایندهای سیاسی زمان‌بر هستند و با موانع متعددی مواجه خواهند شد، اما من همچنان خوشبین هستم که فرصت مناسبی برای صلح پیش روی ماست». این گفته‌ها در نگاه اول خوشایند به نظر می‌رسند، اما اگر آن‌ها را از منظر گفتمان دیپلماتیک رمزگشایی کنیم، مهم‌ترین بخش آن پیش‌بینی «موانع متعدد» و پیچیدن این نسخه است که ما «نباید انتظار یک راهکار پایدار را داشته باشیم».

لندرکینگ در ادامه گفت: فکر نمی‌کنم که به خط پایان نزدیک باشیم و باور دارم که چالش‌های بزرگی پیش روی ماست. فکر می‌کنم هنوز بدینی زیادی میان طرفین وجود دارد و خود جامعه یمن هم دچار اختلافات گسترده‌ایست.

در واقع لندرکینگ دارد «آرزو» می‌کند که ای کاش «اختلافات گسترده» به جامعه یمن بازگردد. بخش عمده‌ای از این اختلافات با پیروزی حوثی‌ها در جنگ، برطرف شده است؛ اما تصدیق این مسئله به این معناست که آمریکا و نیروهای نیابتی تحت حمایت عربستان هیچ جایگاه چشمگیری در دولت جدید یمن نخواهند داشت.